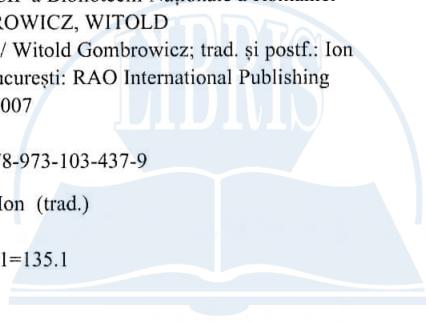

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GOMBROWICZ, WITOLD
Cosmos / Witold Gombrowicz; trad. și postf.: Ion Petrică. - București: RAO International Publishing Company, 2007

ISBN 978-973-103-437-9

I. Petrică, Ion (trad.)

821.162.1-31=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul editorial RAO
Str. Tuța 117-119, București, ROMÂNIA
www.raobooks.com
www.rao.ro

WITOLD GOMBROWITZ
Kosmos
©Rita Gombrowicz, 1986

Ilustrația copertei
FLORI ZAHIU

© RAO International Publishing Company, 2005
pentru versiunea în limba română

ISBN 978-973-103-437-9

I

Să vă povestesc o altă întâmplare și mai ciudată...

Sudoare, Fuks, eu după el, craci de pantaloni, tocuri de pantofi, nisip, ne tărâm, ne tărâm, pământ, săleuri, bulgări, scăpirea pietrelor sticioase, străluciri, arșița zumzăie, dogoarea tremură, e negură de atâtă soare, căsuțe, garduri, câmpuri, păduri, drumul acesta, marșul acesta, de unde, cum, ar fi multe de spus, la drept vorbind, eram sătul de tata și de mama, de familie în general, de fapt, voi am să pic măcar un examen și să gust și eu puțină schimbare, să plec undeva departe. Am plecat la Zakopane, merg pe Krupówki, mă gândesc să fac rost de o pensiune nu prea scumpă și îl întâlnesc pe Fuks, mutră roșcată blond-spălăcită, bulbucată, privirea unsă cu apatie, dar s-a bucurat, și eu m-am bucurat, ce mai faci, ce faci aici, cauți o cameră, și eu, am adresa – zice – unui conac mai ieftin, pentru că e departe, aproape la marginea satului. Așa că mergem, craci de pantaloni, tocuri în nisip, drum și căldură, mă uit în jos, pământ și nisip, pietrele scânteiază, unu, doi, unu, doi, craci de pantaloni, sudoare, somn în ochii nedormiți în tren și nimic altceva decât mersul acela pe jos. S-a oprit.

- Ne odihnim?
- Mai e mult?
- Nu mai e.

M-am uitat împrejur și am văzut ce era de văzut și ce nu voi am să văd, pentru că de atâtea ori văzusem: pini și garduri, brazi și căsuțe, buruieni și iarba, sănț, poteci și straturi, câmp și coș... aer...

și strălucea de atâta soare, dar negru, negreața copacilor, cenușul pământului, verdeața plantelor întinse pe pământ, toate destul de negre. Un câine latră, Fuks intră în tufișuri.

– Aici e mai răcoare.

– Să mergem!

– Imediat. Am putea să ne aşezăm un pic.

A pătruns ceva mai adânc în tufișuri, acolo unde se deschideau goluri, cotloane întunecate de bolta alunișului și a ramurilor de brad, mi-am aruncat privirile în cloicotul frunzelor, al crengilor, al petelor luminoase, al hătișurilor, al învolturărilor, al presiunilor, al înclinațiilor, al ocolirilor, al rotunjirilor și dracu' mai știe ce, în spațiul pestriț care năvălea și dispărea, se potolea și se amplifica, mai știi eu, lovea, se deschidea pierdut, și, lac de sudoare, simteam, de jos, pământul negru și gol. Acolo, printre crengi, era ceva, ceva aparte, străin, ceva nedeslușit, la asta se uita și camaradul meu.

– O vrabie.

– Aha.

Era o vrabie. O vrabie atârna de o sârmă. Spânzurată. Cu capul aplecat și cu ciocul deschis. Atârna de o bucată subțire de sârmă, agățată de o creangă.

Dubios. O pasăre spânzurată. O vrabie spânzurată. Această extravaganță striga în gura mare și acuza mâna omului, care pătrunse în desăruri – dar cine? Cine a spânzurat-o, de ce, care putea fi motivul?... mă întrebam în această învălmășeală, în această amplificare abundantă în milioane de combinații, iar hurducăiala călătoriei cu trenul, noaptea vuind de goana trenului, nesomnul, aerul, soarele, marșul cu acest Fuks, și Jasia, mama, harța cu scrisoarea, „înghetearea“ bătrânelui Roman, în definitiv, și necazurile lui Fuks de la birou cu șeful (despre care povestea), șleaurile, bulgării, tocările pantofilor, craciile pantalonilor, pietrele, frunzele, toate s-au adunat în jurul acestei vrăbii, ca multimea îngenuncheată, iar ea domnea, extravagantă... domnea în acest cotlon.

– Cine putea să o spânzure?

– Vreun copil.

– Nu, e prea sus.

– Să mergem!

Dar nu se mișca. Vribia atârna. Pământul era gol, dar pe alocuri îl acoperea o iarbă măruntă, rară, zăceau aici o mulțime de lucruri, o bucată de tablă îndoitoă, un băt, alt băt, un carton rupt, un betișor, mai erau și un gândac, o furnică, altă furnică, un vierme necunoscut, o aşchie și aşa mai departe, mai departe, până la tufișuri, la rădăcinile boschetelor – el se uită, ca și mine, de altfel.

– Să mergem!

Dar stătea, vribia atârna, eu stăteam, priveam.

– Să mergem!

– Să mergem!

Nu ne mișcam totuși, poate pentru că stătuserăm prea mult aici și trecuse clipa potrivită pentru plecare... Iar acum era mult mai greu, mai incomod... noi cu vribia aceea spânzurată în tufișuri... și în mintea mea începuse să se contureze ceva în genul tulburării proporțiilor sau inoportunității noastre... eram somnoros.

– Ei, la drum! am spus, și am plecat lăsând vribia singură în tufișuri.

Marșul la soare ne-a ars, ne-a plăcuit, așa că după vreo cincisprezece, douăzeci de pași ne-am oprit, nemulțumiți, și l-am întrebat din nou „mai e?“, iar Fuks mi-a răspuns arătând cu degetul spre tăblița agățată de gard:

– Și aici au camere de închiriat.

M-am uitat. Grădină. O căsuță în grădină, împrejmuită, fără podoabe, balcoane, anostă, sărăcăcioasă, economicoasă, cu pridvor modest, ieșit în afara, din lemn, în stil Zakopane, cu două rânduri de ferestre, parter și etaj, câte cinci, iar în ceea ce privește grădina, câțiva pomi piperniciți, niște panseluțe leșinate pe straturi, câteva cărări cu pietriș. El însă era de părere că ar trebui să-o vedem, ce ne costă, uneori în asemenea sandramale găsești o halală de să-ți lingi degetele, și poate fi și ieftin. Și eu eram de acord să ne oprim, să vedem, deși mai înainte mai trecuserăm pe lângă câteva tăblițe, fără să le luăm în seamă – dar curgea sudoarea pe mine. Arșiță. A deschis portița, și ne-am apropiat pe cărăruia cu pietriș de geamurile sclipitoare. A sunat, am așteptat puțin în

pridvor, apoi s-a deschis ușa și a apărut o femeie trecută de prima tinerețe, de vreo patruzeci de ani, o slujnică pieptoașă și durdulie.

– Am vrea să vedem camerele.

– O clipă, s-o chem pe doamna.

Așteptam în pridvor, în cap mi se învălmășeau zgomotul trenului, călătoria, întâmplările zilei de ieri, puhoiul, aburii, vuietul. Cascada, vuietul amețitor. Ce mă mira pe mine la această femeie era desfigurarea ciudată a gurii pe față ei de menajeră cumsecade, cu ochi de culoare deschisă – avea gura crestată într-o parte, iar această prelungire cu puțin, cu un milimetru, îi provoca răsfrângerea buzei de sus, ce se depărta sau se aprobia asemenea unei râme, iar această alunecare secundară, înșelătoare, repugna prin răceala ei de reptilă, de broască, pe mine însă de la bun început m-a încâlzit și m-a aprins, ca o trecere întunecată spre păcatul sexual cu ea, alunecos, bălos. Și m-a mirat vocea ei, pentru că mă așteptam să nu-mi dau seama ce voce are o asemenea gură, când colo a vorbit ca o menajeră obișnuită, în vîrstă, corpolentă. Acum o auzeam vorbind în casă:

– Mătușă! Au venit niște domni pentru cameră!

Mătușa, care s-a rostogolit imediat pe picioarele ei scurte, ca un tăvălug, era rotofeie – am schimbat câteva propoziții, da, sigur, e o cameră de două persoane, cu pensiune completă, poftiți, domnilor! Se simțea un miros de cafea proaspăt măcinată, un corridor îngust, o tindă, scări de lemn, ați venit pentru multă vreme, a, cerchetări, la noi e tihă, liniște... sus alt corridor și câteva uși, casa era înghesuită. A deschis ultima cameră de pe corridor, pe care am văzut-o dintr-o privire, pentru că era, ca toate camerele de închiriat, întunecată, cu storurile trase, cu două paturi și cu șifonier, cu cuier, cu carafă pe farfurie, cu două veioze, fără becuri, cu oglindă prință într-o ramă murdară, urâtă. Câteva raze de soare au pătruns prin storuri și s-au așezat pe dușumea, veneau un miros de iederă și un bâzâit de tăune. Numai că... Și totuși ne aștepta și o surpriză, unul din paturi era ocupat, cineva era culcat în el, o femeie, și se putea spune că nu stătea întinsă chiar aşa cum se cuvenea, deși

nu știam în ce consta, să zicem, această deosebire – că patul era fără așternut, numai cu saltea, sau că piciorul ei era întins parțial pe plasa metalică (pentru că salteaua se deplasase puțin), că relația dintre picior și metal m-a surprins în această zi fierbinte, zumzăitoare, chinuitoare. Dormea? Văzându-ne, s-a așezat pe pat și și-a aranjat părul.

– Lena, ce faci tu aici, iubito? Se poate? Îmi permiteți, fiica mea.

Dădu din cap răspunzând la salutul nostru, se ridică și ieși în tăcere – liniștea asta adormi în mine gândul că ar putea fi ceva deosebit.

Ne-a arătat și camera vecină, care era la fel, dar ceva mai ieftină, pentru că nu avea acces direct la baie. Fuks s-a așezat pe pat, doamna directoare Wojtysowa, pe un scaunel, și în cele din urmă am închiriat camera mai ieftină, cu pensiune, despre care doamna directoare spunea „o să vedetă“.

Micul dejun și prânzul aveau să ni se servească în cameră, iar cina, jos, cu familia.

– Mergeti, domnilor, după bagaje, iar eu cu Katasia pregătim totul.

Am plecat după lucruri.

Ne-am întors cu lucrurile.

Le-am despachetat, în timp ce Fuks mă lămurea că am avut noroc, fiindcă nu e scump, iar cealaltă cameră, cea recomandată, e cu siguranță mai scumpă... și mai departe... Haleala o să fie bună, o să vezi! Pe mine mă obosea tot mai mult față lui de pește și... să dorm... să dorm... m-am apropiat de fereastră, m-am uitat, grădina aceea prăpădită se prăjea la soare, mai încolo gardul și drumul, iar pește drum, cei doi brazi care indicau locul din desis în care fusese spânzurată vrabia. M-am aruncat pe pat, am simțit că mi se învârte capul și am adormit, gura alunecată din gură, buzele mele erau mai mult buze, pentru că erau mai puțin buze... dar nu mai dormeam. Eram treaz. Lângă mine stătea aceeași menajeră. Era dimineată, o dimineată întunecată, nocturnă. Numai că nu era dimineată. Ea mă trezea.

– Poftiți la cină!

M-am ridicat. Fuks se încălța. Cina. Într-o sufragerie strâmtă cu bufet cu vitrină, lapte băut, ridichi și elocința domnului Wojtyś, ex-director de bancă, cu inel cu sigiliu, și cu butoni de aur.

– Eu, domnule dragă, m-am pus acum la dispoziția propriei jumătăți și sunt folosit pentru servicii speciale, când se strică robine-tul sau radioul... Vă recomand mai mult unt la ridichi, unt a-nțâia...

– Mulțumesc.

– Căldura trebuie să se încheie cu o furtună, jur pe ce am mai sfânt, eu și grenadierii mei!

– Ai auzit, papa, tunetele de departe, dincolo de pădure? (Era Lena, pe care nu o văzusem încă bine, în general văzusem puține, în orice caz, ex-directorul sau ex-șeful se exprima pitoresc.)

– V-aș sugera încă un pliculeț de lapte băut, soția mea este expert expres în lăptic băut, și tot șpiul, dragul meu domn, constă în ce? În oală! Calitatea laptelui băut depinde nemijlocit de calitățile lactice ale oalei.

– Ce știi tu, Leon! (Intervenise doamna șefă.)

– Eu sunt jucător de bridge, domnii mei, fost bancher, în prezent bridgist, cu permisiunea consoartei, în orele de după-amiază, iar duminica, în cele nocturne! Dumneavoastră, cu cercetările? Excelent, la țanc, aici e tihă, liniște, intelectul poate pluti ca în compto...

Dar eu nu-l prea ascultam, domnul Leon avea capul ca un balon, un cap de pitic, chelia lui năvălea asupra mesei, amplificată de strălucirea sarcastică a pince-nez-ului, alături Lena, lacul, amabila doamnă Leon șezând pe rotunjimile ei din care se desprindea pentru a supraveghea cina cu un anumit sacrificiu pe care nu-l înțelegeam încă, Fuks spunea ceva palid, alb-flegmatic, mâncam colțunași, mă simțeam în continuare somnoros, se spunea că-i praf, că sezonul încă nu a început, am întrebat dacă noaptele sunt mai răcoroase, am terminat colțunașii, a apărut compotul, iar după compot, Katasia i-a oferit Lenei scrumiera acoperită cu o plasă de sărmă, un ecou slab al celeilalte plase (a patului), pe care stăteau întinse, când am intrat în cameră,

picioarul, talpa, puțin din pulpă etc. etc. Buza alunecoasă a Katasiei a ajuns în apropierea guriței Lenei.

M-am oprit, după tot ce am părăsit acolo, la Varșovia, implantat aici, începând... m-am oprit numai o clipă, dar Katasia a plecat, Lena a împins scrumiera la mijlocul mesei – aprindeam țigara – au conectat radioul – domnul Wojtyś bătea toba cu degetele pe masă și fredona o melodie ceva în genul tra-la-la, dar s-a oprit – a mai băut o dată, a mai fredonat o dată și s-a oprit. Era îngheșuală. Camera era prea mică. Gura Lenei tăcută, buzele întredeschise, timide... și nimic mai mult, noapte bună, mergem sus.

Ne dezbrăcam, iar Fuks a revenit la reproșurile sale la adresa lui Drozdowski, a șefului său, își ținea cămașa în mâini și se plângea alb și palid, roșcat, că Drozdowski, că la început se înțelegeau de minune, că pe urmă lucrurile s-au stricat din te miri ce, am început să-l calc pe nervi, închipuiește-ți, frate, îl calc pe nervi, mișc un deget și-l calc pe nervi, tu întelegi, să-ți calci pe nervi șeful, șapte ore, nu mă poate suferi, se vede că se străduiește să nu se uite la mine, șapte ore, dacă întâmplător se uită totuși, întoarce capul ca ars, șapte ore! Nici eu nu știu – spunea privindu-și ghetele –, uneori îmi vine să cad în genunchi și să strig, domnule Drozdowski, iartă-mă, iartă-mă! Dar pentru ce? Că nici el nu o face din rătate, eu într-adevăr îl enervez, colegii mă sfătuiesc să stau chitic, să-i ies cât mai rar în cale, dar – se holbă la mine ca un pește, melancolic –, dar cum pot eu să-i ies în cale sau să nu-i ies dacă timp de șapte ore stăm în aceeași încăpere, tușesc, mișc o mână, el face urticarie. Dar poate că eu put? Tânăriile lui Fuks, respins de șef, îmi aminteam de plecarea mea din Varșovia, nedorită, disprețuitoare, amândoi, el și eu, lipsiți de... aversiune... și în această încăpere închiriată, străină, într-o casă ocasională, întâmplătoare, ne dezbrăcam ca niște dezavuati, stigmatizați. Am mai vorbit despre familia Wojtyś, că e o atmosferă familială, și am adormit. M-am trezit. Noapte. Întuneric. Și au trecut câteva minute până când, înfașurat în cearșaf, m-am regăsit în camera cu șifonier, cu măsuță, carafă, și mi-am înțeles poziția față de ferestre și de ușă

– ceea ce am reușit să fac datorită efortului perseverent și tăcut al creierului. Am ezitat mult dacă să mai dorm sau să nu mai dorm... Nu-mi venea să dorm, dar nu-mi venea nici să mă scol, aşa că îmi băteam capul dacă să mă scol, să dorm, să stau întins, în cele din urmă am scos un picior și m-am așezat pe pat, iar cînd m-am așezat, mi-a apărut în față pata albicioasă a ferestrei acoperite și, apropiindu-mă desculț, am îndepărtat puțin storurile: acolo, dincolo de grădină, peste gard, peste drum, acolo era locul unde atârna spânzurată vrabia, între crăcile încălcite, cu pământ negru, pe care erau un carton, o tablă, o așchie, acolo unde vîrfurile brazilor pluteau în noaptea înstelată. Am acoperit fereastra, dar nu am plecat, pentru că mi-a venit în minte că Fuks m-ar putea urmări.

Într-adevăr, nu i se auzea răsuflare... iar dacă nu dormea, a văzut că eu m-am uitat... ceea ce n-ar fi deloc de condamnat dacă n-ar fi noaptea și pasărea, pasărea în noapte, pasărea cu noaptea. Fiindcă privitul meu pe fereastră trebuia să aibă legătură cu pasărea... și asta mă jena... dar liniștea care se prelungea prea mult și prea de tot a devenit repede certitudine că el nu e, da, nu era, în patul lui nu era nimeni. Am ridicat storurile și în lumina slabă a puzderiei de stele a apărut golul de acolo unde trebuia să fie Fuks. Unde s-a dus?

La baie? Nu, susurul apei care venea de acolo era uniform. În acest caz... dar dacă s-a dus la vrabia aceea? Nu se știe de unde mi-a venit o asemenea idee, dar din capul locului nu mi s-a părut imposibil, putea să se ducă, pe el îl interesase vrabia, el s-a uitat prin tușiuri căutând o explicație, iar mutra lui roșcată, flegmatică era nimerită pentru asemenea investigații, i se potrivea... să mediteze, să combine, cine a spânzurat-o, de ce a spânzurat-o... și apoi, dacă a ales această casă, poate, printre altele, și din cauza vrabiei (ideea aceasta era ușor exagerată, dar ea rezista ca un adaos într-un plan secundar), ajunge că s-a trezit, dar poate că nici nu a dormit, l-a învins curiozitatea, s-a sculat, s-a dus, poate, ca să verifice vreun amănunt și să arunce o privire noaptea?... se juca de-a detectivul?... Eram dispus să cred. Eram tot mai dispus să cred în această versiune. În cele din urmă nu mă deranja cu nimic, dar

preferam ca sejurul nostru la familia Wojtyś să nu înceapă cu asemenea scotociri în toiul nopții și, în al doilea rând, mă cam irita faptul că vrabia apărea din nou, ne încurca itele și parcă se infoia, se umflă, își dădea mai multă importanță decât avea – iar dacă într-adevăr prostul acela s-a dus la ea, vrabia devine o personalitate care primește vizite! Am zâmbit. Și acum? Nu știam ce să fac, dar nu-mi venea să mă întorc în pat, mi-am pus pantalonii, am deschis ușa spre corridor, am scos capul. Pustiu și mai multă răcoare, la stânga un întuneric palid chiar în locul unde începeau scările, era acolo o fereastră, am ascultat, dar nimic... Am ieșit în corridor, și nu mi-a plăcut că nu de mult el ieșise pe tăcute, iar acum eu ies pe tăcute... în final, cele două ieșiri nu prea erau ele atât de nevinovate... Și, în vreme ce părăseam încăperea, rememoram planul casei, disponerea camerelor, a pereților, a antreurilor, a trecerilor, a obiectelor și chiar a persoanelor... ceea ce nu știam și cu care abia făceam cunoștință.

Mă aflam pe corridorul unei case străine, noaptea, numai în pantaloni și în cămașă – asta bătea spre senzualitate și poate că aluneca spre ea la fel ca alunecarea de pe buza Katasiei... unde dormea ea? Dormea? Când mi-am pus această întrebare, am devenit numai de către merge spre ea prin acest corridor, noaptea, desculț, în cămașă și în pantaloni, deviația labio-alunecoasă, de reptilă, un pic, un pic pusă în legătură cu respingerea mea, cu dezgustul meu pentru ei, cei de acolo, din Varșovia, rece, neplăcută, m-a împins glacial spre porcăria aceea a ei, care pe undeva pe aici, în casa adormită... Unde dormea ea? Am înaintat câțiva pași, am ajuns la scări și m-am uitat pe fereastră, singura de pe corridor, care dădea spre cealaltă parte a casei, paralelă cu drumul și cu vrăbiuța, spre un spațiu întins, împrejmuit cu zid și luminat de puzderia și de roiul de stele, unde se zărea o grădină asemănătoare, cu cărări acoperite cu pietriș, cu pomi anemici, care se pierdea într-un teren pustiu, cu o grămadă de cărămizi, cu o cușcă... La stânga, chiar lângă casă, era un fel de anexă, cu siguranță bucătăria sau spălătoria, poate și Katasia își legăna acolo ghidușia buzelor sale...